

Bliznac je živ! Informacije o skupu *Koliko mentaliteta? Između znanstvenog koncepta i kulturnog konstrukta*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, 29. i 30. 11. 2013.

Objavljujući 1985. godine album *Firstborn is dead*, Nik Kejev (Nick Cave) je postavio pitanje nasleđa Elvisovog prvorođenog blizanca. Organizujući „Domaći znanstveni skup s međunarodnim sudelovanjem 'Koliko mentaliteta? Između znanstvenog koncepta i kulturnog konstrukta'“, zagrebački Institut za etnologiju i folkloristiku je, 29. i 30. novembra 2013. godine, postavio pitanje mentaliteta, zapravo blizanca u nauci značajno više eksploatisanog koncepta identiteta. Naučna interesovanja da se proüče, analiziraju i objasne različitosti i sličnosti u karakteristikama ljudi, njihovim stavovima i delovanju, te eksplikacijama svojih stavova i delovanja početkom 20. veka su se razvijala i kroz rasprave o mentalitetu, a i kroz rasprave o identitetu, pri čemu su ove poslednje tokom veka nastavljane, te se koncept identiteta počeo puniti različitim sadržajima. S druge strane, kao što je i Gerić u svom uvodnom plenarnom izlaganju na skupu istakla, pitanje mentaliteta nalikuje reci ponornici – čas je tu, teče u nadzemnim tokovima naučnih interesovanja i rasprava, ali i profanijim tumačenjima različitih pojava, čas ponire pod zemlju, zataškavano nelagodama. Ali, nalik Svinburnovim stihovima u kojima se kaže da „(..) i najumornija reka bezbedno završi u moru.“¹, i razmatranja o mentalitetu se slivaju u jedno more znanja o nama i drugima.

Binarna kodiranja, poput “mi” i “oni”, koja su deo promišljanja i o identitetu, ali i o mentalitetu, na području Balkana, tokom čitavog 20. veka, a posebno devedesetih godina, proizvela su i stereotipizacije uzroka ratova i načina za saniranje njihovih posledica. Upravo balkanski konteksti podstakli su autore referata da, sa različitih stanovišta (književna teorija, antropologija, istorija, sociologija, studije medija) i na različite načine (kroz pojedinačne prikaze i tumačenja iskaza, verbalnih i vizuelnih poruka, te kroz sveobuhvatnije analize načina na koje se stvari rade, te kako ti načini kao (nus)produkte daju i očekivano i neočekivano), pokušaju da reku ponornicu konceptualizuju kao alat za razumevanje razlika, ali i sličnosti “nas” i “njih”.

¹ From too much love of living,
From hope and fear set free,
We thank with brief thanksgiving
Whatever gods may be
(...)

**That even the weariest river
Winds somewhere safe to sea.**
A. C. Swinburne (1866) “The Garden of Proserpine”

Sam (pred)naziv skupa “Domaći skup s međunarodnim sudelovanjem...” sugeriše igrokaz u kome se teme mogu grupisati i pregrupisati baš nalik načinima na koje su prikazi mentaliteta poslednjih decenija bili korišćeni s različitim namerama i u različite svrhe, akumulirajući mogućnosti interpretacija socijalnih devijacija – od kontinuiteta korumpiranosti elita do “uteha” potrošačkog društva; od trendova beletristike i pristupa “olovka piše srcem” do njihovih naučno-analitičkih konceptualizacija i interpretacija. Analize književnih tekstova (npr. u referatima Đerić, Majića, Marjanović), filmova (npr. referati Senjković i Leboš), antropološko / istorijskih “klasika”, kao što je “Imaginarni Balkan” Marije Todorove (referat Škokić i Matoševića), istorijskih perspektiva (npr. referati Blažević i Beck), oblika ispoljavanja mentaliteta (referati npr. Treskanice, Hodžesa, Vukanović), konzumerstva (referat Geiger-Zeman i Zemana), dakle, zajedno su sačinili jedan mogući sinopsis za izbijanje reke ponornice na površinu.²

Najzad, mada na početku skupa (u referatu Price), postavljeno je možda najznačajnije pitanje u vezi sa blizancem identiteta – mentalitetom: pitanje periferije i centra. Mogućnost da se glasovi sa margina čuju, da budu delatni i uticajni i u građenju odnosa i slika i u njihovom proučavanju, analiziranju i razumevanju jeste mogućnost koju ne treba zatvarati, zanemarivati ili odbacivati, jer i “nas” i “njih” navodi na preispitivanja i razvijanja kreativnosti, kako u izražavanju “sebe”, tako i razumevanju “njih”. Stoga je skup “Koliko mentaliteta?” jedinstven pokušaj da se slave promene inicirane sa margina.

Maša Vukanović

² Knjižica sažetaka dostupna je na stranici Instituta za etnologiju i folkloristiku:
<http://www.ief.hr/Portals/0/docs/dogadjanja/Knjizica%20sazetaka.pdf>